

Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité over „Innovatie als motor van nieuwe ondernemingsmodellen”

(verkennd advies)

(2016/C 303/04)

Rapporteur: Ariane RODERT

Corapporteur: Oliver RÖPKE

De heer Boereboom, directeur-generaal bij het Nederlandse Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, heeft het Europees Economisch en Sociaal Comité op 16 december 2015 namens het Nederlandse Raadsvoorzitterschap verzocht een verkennd advies op te stellen over het thema

„Innovatie als motor van nieuwe ondernemingsmodellen”

(verkennd advies)

De afdeling Interne Markt, Productie en Consumptie, die met de voorbereidende werkzaamheden was belast, heeft haar advies op 10 mei 2016 goedgekeurd.

Het Comité heeft tijdens zijn op 25 en 26 mei 2016 gehouden 517e zitting (vergadering van 25 mei) onderstaand advies uitgebracht, dat met 131 stemmen vóór, bij 3 onthoudingen, werd goedgekeurd.

1. Conclusies en aanbevelingen

1.1 Europa staat voor complexe uitdagingen die hernieuwde sociale en economische modellen vergen. We moeten overstappen op een economie die op innovatie is gebaseerd, willen we vooruitgang, groei en welzijn in Europa tot stand kunnen brengen.

1.2 Tegen deze achtergrond ontstaan nu innovatieve concepten en ondernemingsmodellen, die ervan getuigen dat de traditionele innovatie plaatsmaakt voor een innovatie ten dienste van het leven en welzijn van mensen, waarbij ook technische, sociale en milieuaspecten in aanmerking worden genomen.

1.3 Het EESC roep de Commissie dan ook op een beleidskader ter ondersteuning van deze nieuwe ondernemingsmodellen te ontwikkelen. Zij zou daarbij centrale concepten voor deze ondernemingsmodellen moeten erkennen, koppelen en bevorderen, voortbouwend op theorieën als gedeelde waarde, collectieve impact, het meten van impact, helixpartnerschap en sociale innovatie.

1.4 Dit kader omvat ook een gunstig klimaat waarin belemmeringen worden weggenomen en traditionele ondernemingsconcepten worden verruimd. Zaken die nader bekeken moeten worden zijn overheidsopdrachten, innovatievriendelijke regulering, op maat gesneden financiële instrumenten, beter afgestemde steunverlening uit de structuurfondsen, mogelijke belastingprikkel, opleiding, ondersteuning en het op peil brengen van vaardigheden — dit laatste mede op basis van digitalisering en robotisering.

1.5 Het is van doorslaggevend belang dat lidstaten en EU-instellingen „eerlijkere” ondernemingsmodellen, die willen innoveren om vooruitgang op sociaal gebied te boeken en in dat verband evenveel waarde hechten aan het meten van sociale impact als aan economische verslaggeving, ten volle erkennen en stimuleren.

1.6 Het EESC dringt er bij de Commissie op aan om de beginselen van het pakket sociale-investeringsmaatregelen en het verband tussen dit pakket en sociale innovatie volledig in acht te nemen bij de ontwikkeling van de Europese pijler van sociale rechten, aangezien veel van deze nieuwe ondernemingsmodellen de concretisering van deze beginselen zijn.

1.7 De lidstaten en de Commissie dienen erop toe te zien dat sociale innovatie in alle innovatieprogramma's geïntegreerd wordt. De steunmogelijkheden van de EU voor sociale innovatie, zoals Horizon 2020, dienen volledig benut en aan de hand van de technische toepassing (door iedere stakeholder) en politieke impact geëvalueerd te worden.

1.8 De lidstaten en de EU-instellingen moeten de innovatiebeginselen integreren in hun ondernemingspolitiek teneinde een gunstig klimaat te scheppen waarin innovaties bevorderd, verwelkomd, beloond en verspreid worden. Een dergelijk klimaat omvat elementen als experimenteren, nieuwe partnerschapsconstellaties en een bredere kijk op waardeschepping.

1.9 De ondersteuning en bescherming van kleine en middelgrote ondernemingen — met name ondernemingen in de sociale economie, microbedrijven en familiebedrijven — en van alle soorten startups dient meer aandacht te krijgen bij initiatieven die de EU in het kader van het innovatiebeleid ontplooit om de voorwaarden voor hun voortbestaan en voor het kopiëren c.q. opschalen van ondernemingsmodellen te verbeteren.

1.10 Bij beleidsinitiatieven in het kader van de industriële revolutie 4.0 en aanverwant beleid op terreinen als de deeleconomie en de functionele economie moeten nieuwe innovatieve ondernemingsmodellen ten volle in aanmerking worden genomen, door de aanpassing van alle bestaande ondernemingen en modellen te stimuleren, de opkomst van nieuwe en niet-conventionele ondernemingsvormen te ondersteunen, nieuwe betrekkingen aan te gaan en aangepaste samenwerkingsmodellen te ontwikkelen.

1.11 Het EESC roept de Commissie op om de herziening van de strategie voor de interne markt in 2017 aan te grijpen om deze nieuwe ondernemingsmodellen volledig in deze strategie te integreren en nieuwe maatregelen in deze zin voor te stellen.

1.12 Het is bij de nieuwe ondernemingsmodellen — net als bij alle andere bedrijven — van essentieel belang dat de beginselen van fatsoenlijk werk, de sociale rechten van werknemers en de rol van de sociale partners volledig gerespecteerd worden.

2. Inleiding

2.1 In Europa is in hoog tempo een nieuw maatschappelijk landschap aan het ontstaan, dat nieuwe sociale en economische modellen vergt om Europa om te vormen tot een moderne economie die de wereldwijde concurrentie het hoofd kan bieden.

2.2 Willen we groei ten behoeve van vooruitgang, sociale samenhang en welzijn tot stand kunnen brengen, dan moeten we anders tegen innovatie gaan aankijken. Innovatie- en onderzoeksactiviteiten in de hele wereld hebben deze mindset omarmd, net als veel bedrijven; zij streven nu naar groei en impact op zowel sociaal en milieugebied als economisch vlak. Bovendien wijzen de verwachtingen en de vraag van de consument erop dat deze aanpak gesteund wordt. De opkomst van initiatieven zoals de deeleconomie en de circulaire economie getuigen hiervan. Wat deze initiatieven gemeen hebben is dat zij op een nieuw geheel van waarden zijn gebaseerd en gericht zijn op slimme, duurzame en inclusieve groei ten behoeve van vooruitgang, waarbij innovaties op technisch, sociaal en milieugebied gecombineerd worden.

2.3 Doel van dit advies is een aantal nieuwe concepten te verkennen die een centrale plaats innemen bij innovaties die een impuls geven aan nieuwe ondernemingsmodellen. Met name ondernemingen in de sociale economie zullen daarbij als voorbeeld worden genomen. Het advies bouwt voort op eerdere werkzaamheden van het EESC op dit gebied en in het bijzonder op zijn project over sociaal ondernemerschap⁽¹⁾. Concepten als de circulaire economie, functionele of deeleconomie, innovatie- en mkb-beleid komen in andere relevante adviezen van het EESC aan bod en vallen buiten het bestek van dit advies.

⁽¹⁾ <http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.en.social-entrepreneurship-make-it-happen>

3. Nieuwe concepten in opkomst

3.1 *Bevordering van sociale en maatschappelijke innovatie als ondernemingsmodel*

3.1.1 Europa staat voor complexe maatschappelijke uitdagingen waarop de huidige systemen geen antwoord hebben. Er voltrekt zich een paradigmaverschuiving, die een nieuwe mindset en innovatieve oplossingen vergt. Deze innovaties worden vaak sociale of maatschappelijke innovaties genoemd. „Innovaties die zowel qua doel als qua middelen sociaal van aard zijn. Ook wordt sociale innovatie wel omschreven als nieuwe ideeën (producten, diensten en modellen) die in maatschappelijke behoeften voorzien (efficiënter dan de alternatieven) en tegelijkertijd nieuwe sociale betrekkingen of vormen van samenwerking tot stand brengen. Met andere woorden: deze innovaties zijn niet alleen goed voor de samenleving, maar maken deze ook slagvaardiger ⁽²⁾.” Sociale innovaties doen zich in alle sectoren voor en zijn geen nieuw verschijnsel; wat zij gemeen hebben is dat zij uiteindelijk tot systeemveranderingen leiden.

3.1.2 In de academische wereld houdt innovatie tegenwoordig meer in dan alleen technische ontwikkeling. Onderzoekers zijn het er nu over eens dat bij innovatie en onderzoek rekening moet worden gehouden met technische, sociale én milieuaspecten. Sociale, digitale en technische innovaties zijn afhankelijk van elkaar. In dit verband fungeert digitale technologie als instrument om het delen aan te moedigen en mensen in staat te stellen actie te ondernemen, terwijl sociale innovatie het hoofdoel is.

3.1.3 Sociale innovatie manifesteert zich op een andere manier dan technische innovatie. Sociale innovatie wordt gedreven door een bepaalde behoefte, waarbij men zich vaak op een bepaalde uitdaging in de samenleving of op een specifieke gebruikersgroep richt, terwijl ook naar sociale, economische en milieuaspecten wordt gekeken. Bij de meest succesvolle sociale innovaties gaat het er niet om dat er één bepaalde kwestie of probleem wordt aangepakt; uitgangspunt is een holistische denkwijze, die uiteindelijk een systeemverandering teweeg brengt.

3.1.4 Sociale innovatie wordt ingegeven door ethische of ideologische motieven of door overwegingen van algemeen belang. Dit blijkt ook uit de rol die het maatschappelijk middenveld altijd al heeft gespeeld bij het vormgeven van de socialezekerheidsstelsels. Sociale innovatie mag dan als concept nieuw zijn, het bestaat in feite al heel erg lang.

3.1.5 Sociale innovatie berust op open communicatie en het samen oplossen van problemen, waarbij verschillende betrokken partijen en methodes worden ingeschakeld om snel tot nieuwe oplossingen te komen. Sociale innovatie gaat om het afbreken van muren tussen sectoren en markten en het vervangen van de concurrentiegedachte door partnerschapsoplossingen die op samenwerking en langetermijnvooruitzichten zijn gebaseerd. Het gaat om delen, gekoppeld aan de opensourcebeweging en het toepassen van benaderingen die niet ingegeven zijn door concurrentie.

3.1.6 Sociale innovatie opent belangrijke nieuwe vergezichten voor Europa en zal de echte „sociale markteconomie” zoals vastgelegd in artikel 2 van het Verdrag van Lissabon dichterbij brengen. Dit is echter alleen haalbaar als innovatie duidelijk gericht is op doelstellingen als inclusie en gelijkheid. Daardoor zal weer een impuls aan de maatschappelijke innovatie worden gegeven.

3.2 *Waardeschepping opnieuw bezien uit oogpunt van gedeelde waarde*

3.2.1 Steeds meer is men zich ervan bewust dat het bij een aantrekkelijk ondernemingsplan draait om een bredere blik op scheppen van waarde — in economisch, maatschappelijk en ecologisch opzicht. Het feit dat een grotere sociale en ecologische waarde (meer) economische winst oplevert, toont duidelijk aan dat economische groei samenhangt met sociale en ecologische vooruitgang. Dit wordt ook wel „creating shared value”, het scheppen van gedeelde waarde, genoemd — een concept waarover diverse onderzoekers zich hebben gebogen ⁽³⁾.

⁽²⁾ Source: http://ec.europa.eu/archives/bepa/pdf/publications_pdf/social_innovation.pdf

⁽³⁾ <https://hbr.org/2011/01/the-big-idea-creating-shared-value/ar/1>

3.2.2 Bij deze strategie wordt niet langer vastgehouden aan de norm om de financiële prestaties op korte termijn te optimaliseren, maar wordt gestreefd naar het genereren van economische waarde op een manier die de samenleving ook sociale vooruitgang en waarde oplevert. Gedeelde waarde zou wel eens de aanjager kunnen zijn van de volgende golf van innovatie en productiviteitsgroei in de wereldwijde economie.

3.2.3 Ondersteuning van een echte sociale markteconomie vergt het stimuleren van investeringsvormen die specifiek ontworpen zijn om de opkomst van een economie die meer op participatie, democratie en inclusiviteit is gestoeld, te ondersteunen. Een volwaardig financieel ecosysteem is in dit verband noodzakelijk, waarbij het met name interessant is om vormen van hybride en gemengd kapitaal te overwegen — een thema waarover het EESC zich al eerder heeft gebogen ⁽⁴⁾.

3.2.4 Volgens de logica van gedeelde waarde houdt waardeschepping niet langer de overdracht van bestaande waarde in, maar een toename van de algehele sociale, ecologische en economische waarde. Bovendien wordt de markt niet alleen uitgedrukt in economische termen, maar omvat deze ook sociale en milieuaspecten. Een essentieel aspect is dat gedeelde waarde berust op de sterke punten én de verschillen tussen de particuliere sector en het maatschappelijk middenveld door een cocreatiemodel te hanteren dat uiteindelijk nieuwe markten en groeiemarkten oplevert.

3.3 *Een aanpak op basis van partnerschap*

3.3.1 Het aanpakken van complexe maatschappelijke uitdagingen vereist vaak nauwe samenwerking tussen regering, markt en maatschappelijk middenveld om tot doeltreffende oplossingen te komen. Dit partnerschap berust op een grondig inzicht in de standpunten van iedere betrokken partij, een vlotte besluitvorming en een empathische benadering.

3.3.2 Samenwerking, cocreatie en sectoroverschrijdende innovatie bieden enorme voordelen ten opzichte van de manieren waarop de samenleving maatschappelijke kwesties in het verleden heeft aangepakt. Het is in dit verband van essentieel belang om de betrokken partijen in een vroeg stadium bij elkaar te brengen, zodat zij een gemeenschappelijke maatschappelijke doelstelling kunnen vaststellen en kunnen bepalen hoe zij deze willen bereiken.

3.3.3 Aangezien innovatieve activiteiten vaak in de lokale context — daar waar er concreet behoefte aan bestaat — worden ontwikkeld, is het wel belangrijk dat de hele samenleving aandacht en ondersteuning krijgt. Het verzamelen en delen van deze lokale ervaringen kan uitermate nuttig zijn, omdat veel activiteiten ook in andere regio's en landen al dan niet op grotere schaal opgezet kunnen worden.

3.4 *Streven naar een collectieve impact*

3.4.1 Zoals gezegd vergt grootschalige sociale verandering een brede sectoroverschrijdende coördinatie, afstemming en partnerschap. Daarnaast moeten de inspanningen een collectieve impact hebben.

3.4.2 Een collectieve impact kan ontstaan als een groep belangrijke betrokkenen uit meerdere sectoren zich toeleggen op een gezamenlijke agenda om een specifiek sociaal of maatschappelijk probleem op te lossen. Bovendien vergt een collectieve impact een gecentraliseerde infrastructuur, gerichte inzet van personeel, een gestructureerde werkwijze, overeenstemming over metingen en doorlopende communicatie en moeten de activiteiten van alle deelnemers elkaar aanvullen. Grootschalige sociale verandering zal niet zozeer door afzonderlijke organisaties teweeg worden gebracht, maar voortvloeien uit een betere sectoroverschrijdende coördinatie.

⁽⁴⁾ PB C 13 van 15.1.2016, blz. 152.

3.5 *Het meten van sociale impact*

3.5.1 Wil het concept „innovatie” niet alleen technische, maar ook sociale en milieuperspectieven omvatten, dan moeten vorderingen anders gemeten worden. Het EESC heeft zich al eerder gebogen over onderwerpen („meting van sociale impact”⁽⁵⁾ en „economie van het algemeen goed”⁽⁶⁾) waarbij duidelijk is aangetoond dat er een ruimere kijk op resultaten en verslaglegging moet komen.

3.5.2 Van oudsher worden resultaten gemeten op basis van economische indicatoren. Door de opkomst van hybride structuren die tot innovatie leiden is echter behoefte ontstaan aan reeks nieuwe, overkoepelende indicatoren aan de hand waarvan de gevolgen op sociaal, economisch en milieuvlak gemeten kunnen worden.

3.5.3 Om de sociale impact in de praktijk te kunnen meten moet gekozen worden voor een aanpak waarbij de belanghebbende partijen worden betrokken, er overeenstemming bestaat over de belangrijkste resultaten en wat deze precies inhouden, en gezamenlijk indicatoren worden vastgesteld. Daardoor kan men de waarde die daadwerkelijk is gecreëerd beter in beeld brengen. Het gaat erom dat wordt overgestapt van economische verslaglegging op het meten van factoren als sociale input, output, resultaten en impact. Het is belangrijk dat de betrokken partijen hetzelfde onder deze concepten verstaan, aangezien ze zowel in de context van innovatie als in het zakelijke milieu worden toegepast.

3.6 *Innovatie en fatsoenlijk werk*

3.6.1 Sociale en technische innovaties kunnen enorme gevolgen hebben voor de organisatie van het werk en voor de arbeidsvoorwaarden van werknemers. Een toenemende individualisering en een grotere autonomie en flexibiliteit in de arbeidsverhoudingen mogen de sociale bescherming niet aantasten. Willen innovatiemodellen succesvol zijn, dan moeten de beginselen met betrekking tot fatsoenlijk werk gewaarborgd worden, ook in een veranderde omgeving⁽⁷⁾.

3.6.2 Innovatie gaat alleen hand in hand met algemene sociale vooruitgang als alle belanghebbenden erbij worden betrokken en er de vruchten van plukken, de meerwaarde eerlijk wordt verdeeld en de sociale rechten niet worden ontmanteld. Ook als de omstandigheden veranderd zijn dient de sociale bescherming van werknemers gewaarborgd te blijven worden.

3.6.3 Hetzelfde geldt voor de individuele sociale rechten van werknemers, met name wat arbeidsvoorwaarden en lonen betreft. Innovatieve modellen en vooral digitalisering leiden vaak tot een grotere mate van individualisering op de werkplek en vormen een bedreiging voor sociale normen. Bij duurzame innovatieve modellen moeten de rechten en arbeidsvoorwaarden van werknemers gerespecteerd worden, zelfs als de situatie op de arbeidsmarkt verandert.

3.6.4 Nieuwe innovatieve ondernemingsmodellen moeten de collectieve rechten van werknemers, de toepassing daarvan in de praktijk en de rol van de sociale partners verbeteren. Sociale partners, collectieve overeenkomsten en de participatie van werknemers zijn vaak een bron van innovatie, aangezien ze de noodzakelijke randvoorwaarden scheppen.

3.6.5 De sociale dialoog en uitgebreide collectieve overeenkomsten dienen bevorderd te blijven worden omdat zij ook kunnen bijdragen aan verbetering van de randvoorwaarden bij de overschakeling op innovatieve bedrijfsmodellen. De „sociale spelregels” moeten regelmatig aan nieuwe technische en sociale ontwikkelingen worden aangepast; dit was al zo in het verleden en zal ook in de toekomst noodzakelijk blijven. Een voorbeeld hiervan is de herverdeling van arbeid (bijv. arbeidsduurverkorting).

⁽⁵⁾ PB C 170 van 5.6.2014, blz. 18.

⁽⁶⁾ PB C 13 van 15.1.2016, blz. 26.

⁽⁷⁾ Bij deze beginselen moeten volgens de Internationale Arbeidsorganisatie IAO de volgende doelstellingen centraal staan: tenuitvoerlegging van fundamentele arbeidsnormen, fatsoenlijke arbeidsmogelijkheden met een toereikend inkomen, versterking van de sociale zekerheid en verbetering van het overleg tussen de sociale partners.

4. Bevordering van uiteenlopende bedrijfsmodellen — ondernemingen in de sociale economie als voorbeeld

4.1 Het EESC onderschrijft de noodzaak om de volledige diversiteit en pluraliteit van bedrijfs- en ondernemingsmodellen in Europa, die tezamen de interne markt vormen, te erkennen en te bevorderen⁽⁸⁾. Het wijst er in dit verband op dat het specifieke expertise heeft opgebouwd op het gebied van ondernemingen in de sociale economie. Ondernemingen en ondernemers in de sociale economie omarmen diverse van de hierboven besproken concepten en zijn een goed voorbeeld van deze hybride ondernemingsmodellen die in Europa in opkomst zijn.

4.2 De sociale economie in Europa telt meer dan 2 miljoen ondernemingen, die 10 % van het bbp voor hun rekening nemen. In veel lidstaten is de sociale economie echter nog een nieuwe, onderontwikkelde sector, die dus een groot ontwikkelingspotentieel biedt. Het maatschappelijk middenveld en de sociale economie zijn nauw met elkaar verbonden en hebben door middel van innovatie een bijdrage geleverd aan belangrijke systeemveranderingen in de samenleving, op gebieden als kinderopvang, ziekenhuizen, bevordering van persoonlijke zelfstandigheid en onafhankelijk wonen voor ouderen en mensen met een handicap, evenwicht tussen werk en privéleven, integratie op het werk en (sociale) huisvesting, alsook tal van wetenschappelijke ontdekkingen en uitvindingen.

4.3 Ondernemingen in de sociale economie zijn economisch actief, maar in hun streven om een specifieke gebruikersgroep te bedienen, in een concrete maatschappelijke behoefte te voorzien of een leemte op te vullen voeren ze daarbij experimenteren uit en komen ze met innovatieve oplossingen. Winsten worden opnieuw geïnvesteerd om hun sociale missie uit te kunnen voeren en de beoogde sociale impact teweeg te kunnen brengen. Ondernemingen in de sociale economie staan de laatste tijd extra in de belangstelling omdat zij een interessante oplossing bieden door in twee opzichten waarde te scheppen: sociale waarde, door middel van hun activiteiten (sociale cohesie of inclusie), en economische waarde (door middel van handel, nieuwe bedrijvigheid en het scheppen van banen).

4.3.1 Of er een impuls aan innovatie en creativiteit gegeven wordt hangt niet alleen af van iedere stakeholder, maar is ook een kwestie van gedrag en mentaliteit. Het is dan ook niet alleen van cruciaal belang dat de sociale economie wordt versterkt, maar ook dat men open staat voor andere soorten nieuwe modellen. Er moet een cultuur van samenwerking en gedeelde waarden ontstaan, een beginsel dat van meet af aan in bijv. de sociale economie verankerd is geweest. Aangezien ondernemingen in de sociale economie door middel van hun innovatieve activiteiten nieuwe marktkansen creëren, dient specifieke aandacht uit te gaan naar bescherming van deze bedrijven om hen in staat te stellen zich verder te ontwikkelen.

4.3.2 Uit onderzoek blijkt ook dat vrouwen beter vertegenwoordigd zijn binnen ondernemingen in de sociale economie dan binnen traditionele ondernemingen. Bovendien tonen studies op basis van naar geslacht uitgesplitste gegevens aan dat de sociale economie in sommige Europese landen zelfs meer vrouwelijke dan mannelijke ondernemers telt. Deze studies lijken er ook op te wijzen dat deze vrouwen innovatiever zijn dan hun mannelijke collega's, hoewel ze minder uitgeven aan innovatie⁽⁹⁾. Dit onderzoek maakt duidelijk dat de er nog veel ruimte voor verdere ontwikkeling is, waarbij ondersteuning van sociaal ondernemerschap onder vrouwen extra aandacht verdient.

5. Scheppen van een gunstig klimaat voor nieuwe en innovatieve ondernemingsmodellen

5.1 Nieuwe en innovatieve ondernemingsmodellen, zoals ondernemingen in de sociale economie, maken deel uit van de reguliere economie en zijn niet onverenigbaar met andere bedrijfsmodellen. Gezien het veranderende maatschappelijke landschap in Europa moeten de inspanningen erop gericht zijn alle vormen van innovatie die uitmonden in nieuwe ondernemingsmodellen, te bestrijken. Terwijl deze nieuwe modellen op tal van de in paragraaf 3 besproken concepten berusten, wordt bij ondersteunings- en beleidsmaatregelen meestal nog uitgegaan van het gebruikelijke, traditionelere ondernemingsmodel en de bijbehorende logica. Daardoor hebben deze nieuwe ondernemingen vaak weinig aan de huidige programma's voor starters of ter ondersteuning en ontwikkeling van bedrijven, en stuiten zij op het probleem dat andere noodzakelijke voorwaarden, zoals wetgeving en financiële instrumenten, vaak niet op hen toegesneden zijn. Om het volledige scala aan opkomende ondernemingsmodellen in Europa te kunnen ondersteunen dienen dan ook onderstaande aspecten in overweging genomen te worden.

⁽⁸⁾ PB C 318 van 23.12.2009, blz. 22.

⁽⁹⁾ WEstart: Mapping Women's Social Entrepreneurship in Europe, 2015.

5.1.1 Met betrekking tot ondernemingen in de sociale economie zet het EESC zich actief in voor een volwaardig ecosysteem dat specifiek is afgestemd op de unieke kenmerken van dit bedrijfsmodel⁽¹⁰⁾. Ook voor **andere nieuwe en hybride ondernemingsconcepten moeten ecosystemen worden ontwikkeld**. Voorts dient de huidige ondersteuning zodanig gemoderniseerd en aangepast te worden dat zij ook deze nieuwe modellen bestrijkt en tevens bestaande bedrijven helpt om in te haken op de nieuwe tendensen. Het ideale ecosysteem omvat zaken als een aangepast financieel ecosysteem met hybride kapitaaloplossingen, betere aanbestedingsvormen, gerichte ondersteuning van de ontwikkeling van bedrijven en meting van de sociale impact. Dit is van cruciaal belang om de ontwikkeling en het voortbestaan van ieder bedrijfsmodel adequaat te ondersteunen.

5.1.2 Innovatie is niet langer lineair. Technische, ecologische en sociale innovatieperspectieven moeten gecombineerd worden om oplossingen voor de toekomst te kunnen vinden. Willen deze concepten volledig geïntegreerd kunnen worden, dan moet er ook een nieuwe kijk op de **voortgangsrapportage** komen, **waarbij wordt uitgegaan van resultaten of impact**. In dit verband zijn twee elementen van bijzonder belang: het scheppen van gedeelde waarde en de zgn. „triple bottom line” (waarbij sociale, ecologische en economische vooruitgang elk een even groot gewicht krijgen toegekend). Wordt de totale waarde door het gecombineerde effect van economische, sociale en milieuaspecten onderkend, dan zullen snel nieuwe soorten hybride ondernemingen ontstaan. Gedeelde waarde staat nog in de kinderschoenen. Daarom moeten managers nieuwe kennis en vaardigheden ontwikkelen en moeten regeringen leren hoe zij hun regelgeving dusdanig moeten inrichten dat het scheppen van gedeelde waarde mogelijk wordt gemaakt in plaats van belemmerd.

5.1.3 Financiële markten vervullen een essentiële rol bij de correcte toewijzing van hulpbronnen binnen de samenleving. Zij richten zich echter vooral op de **korte termijn**, terwijl juist de langetermijnbehoeften van de samenleving aangepakt moeten worden. Deze **tegenstelling** wordt in verschillende rapporten aan de orde gesteld⁽¹¹⁾. Bedrijven moeten ruimte hebben om in de toekomst te investeren, om voor zowel investeerders als de samenleving als geheel waarde te scheppen. Er moeten dan ook nieuwe systemen komen die investeringsgedrag belonen dat op de lange termijn is gericht. Overheidsfinanciering, vaak in de vorm van gemengd kapitaal, is in dit verband een belangrijke factor, waarbij vaak nadruk op de ontwikkeling van bedrijven wordt gelegd.

5.1.4 Wil innovatie als motor van nieuwe ondernemingsmodellen kunnen fungeren, dan moeten **continue inspanningen worden geleverd om een innovatievriendelijke cultuur te bevorderen**. Het stimuleren van speciale regelingen voor experimenten, met een positieve kijk op zowel successen als mislukkingen (als leerproces), is onontbeerlijk om een innovatiecultuur in Europa te bevorderen. Het „innovatiebeginsel” zou als aanvulling op het voorzorgsbeginsel moeten worden toegepast, zonder dat het voorzorgsbeginsel de innovatie belemmert; het „innovatiebeginsel” houdt in dat rekening wordt gehouden met het effect van wet- en regelgeving op innovatie. Daarmee kan een begin worden gemaakt door processen en systemen op te zetten op basis van partnerschap, d.w.z. met deelname van de belangrijkste betrokken partijen (waarbij open fora, overlegreunten en samenwerkingsvergaderingen worden geregeld). Deze aanpak wordt al overal in Europa toegepast en zou gemakkelijk opgeschaald, gedeeld en verspreid kunnen worden⁽¹²⁾.

5.2 **Politieke wil en eigenaarschap** zijn van essentieel belang om het oprichten van bedrijven in Europa een impuls te geven. Het is daarbij cruciaal dat de EU en de lidstaten coherente beleidsagenda's ontwikkelen, die op de ondersteuning van de verschillende ondernemingsmodellen zijn afgestemd. Het lijkt geen twijfel dat we de overstap op een op innovatie gebaseerde economie en samenleving moeten maken, willen we groei en welzijn in Europa kunnen creëren. De wetgeving en het beleid inzake de interne markt moeten daartoe als hefboom worden ingezet. De herziening van de strategie voor de interne markt in 2017 biedt een goede gelegenheid om nieuwe maatregelen in die zin te overwegen.

5.2.1 Gezien de nadruk op gedeelde waarde en de „triple bottom line” is adequate, langdurige ondersteuning van **fundamenteel en toegepast onderzoek**, als voedingsbodemp voor toekomstige innovatie, van groot belang. Bovendien moeten de activiteiten van deze nieuwe ondernemingsmodellen in **statistieken** worden opgenomen, zodat voor een optimale beleidsondersteuning gezorgd kan worden.

⁽¹⁰⁾ <http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.en.social-entrepreneurship-make-it-happen>

⁽¹¹⁾ The Kay Review, 2012: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/253454/bis-12-917-kay-review-of-equity-markets-final-report.pdf

⁽¹²⁾ Europe Tomorrow — Loss (FR) and unMonastery (IT) projects.

5.2.2 Het is belangrijk dat de verschillende soorten innovatie en innovatoren meer **bekendheid** krijgen. Ondernemingen in de sociale economie en het maatschappelijk middenveld bestempelen zichzelf niet vaak als innovator. Sociale innovatie moet zichtbaarder worden gemaakt en worden erkend door expliciete waardering voor de brede maatschappelijke bijdrage ervan uit te spreken — dit zal innovatie in de verschillende sectoren aanmoedigen.

5.2.3 De EU blijft een centrale rol vervullen bij inspanningen om nieuwe initiatieven te verzamelen en te delen, een gunstig klimaat tot stand te brengen en erop toe te zien dat belangrijke beleidsinitiatieven daadwerkelijk inhaken op deze nieuwe tendensen. De Commissie is bij uitstek in staat om deze **uitwisseling van best practices en navolgenswaardige modellen** te faciliteren.

Brussel, 25 mei 2016.

De voorzitter
van het Europees Economisch en Sociaal Comité
Georges DASSIS
